

Georg Trakl (1887-1914) emlékezete

(Szabó Ferenc SJ jegyzete)

Éppen születésének 125. évfordulóján írom ezt a jegyzetet. 1887. február 3-án Salzburgban született Georg Trakl, a tragikus sorsú osztrák költő és író, aki mindössze 27 évet élt. Apja Sopronból származott. Az ő kívánságára 1908-tól gyógyszerészeti tanulmányokat folytatott Bécsben, ahol kokainfüggő lett. Ekkoriban jelentek meg első versei expresszionista lapokban. 1912-ben Innsbruckban katonai gyógyszerészként dolgozott. 1914-ben behívták katonának, átélte a véres galíciai (grodeki) ütközetet, majd egy krakkói hadikórházban dolgozva öngyilkossági kísérletet követett el, és pár nap múlva, 1914. november 3-án elhunyt. Egyes vélemények szerint a kokain túladagolása okozta halálát.

Életében csak két verseskötete jelent meg. Témái főként a halál, az elmúlás, a születés előtti nemlét, a „kék végtelen”.¹ Életművének alapos ismerője, versei fordítója és értő kritikus, Erdélyi Z. János² mesterien elemezte költészetét. Trakl költői életművét a színek burjánzása, szinte orgiája jellemzi. Az idilli kezdés után szinte mindegyikre ráborul a nyomasztó hangulat. „Elkezdjük olvasni valamelyik verset: kedves, sokszor idilli, vidám képpel kezdődik, hogy aztán egy hirtelen váratlan fordulattal elénk táruljon a romlás, a pusztulás, megjelenik a Gonosz; avagy egy haláltáncszerű kép ad az addigiaknak egészen más értelmet. (Erdélyi). Gyakran az idill keveredik a pusztulás képeivel. Néhány példa ízelítőnek.”³

Az esti szél végső sóhaja ó, de magányos.
Olajfa sötétjében hajlik le halódva a fej.
Megrendítőn hanyatlik az emberi nem.
Eme órában a látó szeme
csillagai aranyával töltekezik.

Harangszó süpped az estbe, többé fel sose hangzó,
fekete falak omladoznak a téren,
halott katona szólít imára...

(Helian, részlet)

---

¹ Vészits Ferencné: „Georg Trakl” in *Világirodalmi Enciklopédia* II. Bp. Gondolat, 1984, 462.

² Georg Trakl: *A magányos össze*. Georg Trakl összes versei és szépprizai írásai. Fordította és az előszót írta: Erdélyi Z. János. Fekete Sas Kiadó. Bp. 2002, pp. 288.

³ Erdélyi Z. János fordításai in *Pannon Tükör*, 2002. szeptember-december.

Kéklón dereng a tavasz; lélegző fák alatt
sötét lény tart az estbe, pusztulásba
füelve rigók lágy panaszára.
Némán sarjad az éj, vérző vad,
s lassan a dombra hanyatlik...

(*A halál hét éneke*, részlet)

Kit siratsz úgy alkonyi fák alatt?
A nővért, sötét szerelmét
egy vad nemnek,
melyből a nappal arany keréken elsuhan.

Ó, bár kegyesebben jönne az éj,
Krisztus.

...
A halál fekete partján
kószálva
a szívekben bíbor pokol-virág virul...

(*Passió*, I. változat, részletek)

Georg Trakl költészete kavargó kép-zuhatagaival elkápráztat. Rendkívüli ez a költői világ, ahogy élete is az volt: genetikai terheltség, drogfüggőség, testvérszerelem jellemezte. Minden bizonnyal a túlzott kábítószer- és alkoholfogyasztás, valamint az öröklött terheltség vezethette a leánytestvérével, Margarethevel folytatott viszonyhoz is, amely miatt súlyos bűntudatot érzett. „Széttört kardot éreztek szívükben”. Mária közbenjárását kérték az isteni irgalomért.

Csókos ágyunkon fenyeget az éjjel;
s egy hang szól: E bűn rátok örököül!
Még torkig tűnt kéjeink gyönyörével
könyörgünk: Kegyes Mária, könyörülj!

(*Vérbűn*, részlet, Rónay Gy. ford.)

Szakértők megjegyezték, hogy a XIX/XX. század fordulóján több hasonlóan különc, magányos író-művész pálya is található az Osztrák-Magyar Monarchiában, így pl. a maga korában neurotikus hivatalnoknak látszó Franz Kafka, vagy az iglói patikus, Csontváry Kosztka Tivadar. Álomszerű víziók, kísérteties képek, a meghasonlott lélek mélyéről születő szimbólumok jellemzik írásaikat, festményeiket. Trakl a két „elátkozott” francia költőt, Rimbaud-t és Verlaine-t tartotta mesterének, továbbá Hölderlin és Nietzsche hatottak látomásos költészetére, világnézetére.

Szerb Antal a következőket írta Georg Trakl-ról: „Nem szabad azt mondani, hogy Trakl azért írt ilyen verseket, mert örült volt. Hanem inkább azt kellene gondolnunk, Hölderlin, Trakl és József Attila áldozatok voltak, megrongált, ellenállásra képtelen idegrendszerüket vak eszköznek használta fel, hogy kimondja önmagát, a titokzatos és örök emberi tartalom.”⁴

Georg Trakl költeményeiben gyakran visszatérnek *bibliai reminiscenciák, szimbólumok*. Ilyenek pl. *Luciferhez* és *Egy fogoly feketerigó éneke*. Az első a Sátánról, a Sötétség fedelméről, illetve a Gonosz hatalmát megtörő „szelíd Bárányról”, a bűneinket magára vállaló Megváltóról szóló látomás, a második a Getszemáni kertben vérrel verejtékező, keresztáldozatára készülő Krisztust jeleníti meg. Már elővételezi az irgalmas Isten emberszeretetét képviselő Megváltó győzelmét a bűn felett, elővételezi a húsvéti hajnalt:

„Sugárzó karok irgalma
Megszakadó szívet ölel.”

Georg Trakl gyakran szól az *Áldozat, az Isten Báránya alázatáról*. Isten Fiának alázatát és szenvedését festi meg a *Crucifixus/Keresztrefeszített*. (Saját fordításomban közlöm.)

Isten ő, előtte szegények térdelnek,
Tükre a földi kínnak, végzeteknek.
Köpéssel mocskolt, sápadt Isten Ő,
Elvérték épp a gyilkos dombtetőn.

Testének kínja előtt térdepelnek,
Hogy alázatuk övével lépjen nászra,
S szívük a halál-vágy jegében edzze
Végső tekintenének éje és halála. –

Hogy megnyissa – földi kín jelképeként –
A kapukat az égi szegénységnek
Ő a halálra-vált töviskoronás Király
Kit elveszettek s angyalok dicsérnek..

E megemlékezést rövid *teológiai jegyzettel zárom*.

Megindító a fiatal osztrák költő együttérzése a kicsikkel, szegényekkel, szenvedőkkel, illetve a betegségeinket és bűneinket magára vállaló keresztrefeszített Üdvözítővel..

Jézus nyilvános működése kezdetén hirdeti, hogy elérkezett Isten országa (uralma), amelybe elsőnek a lélekben szegények, a kicsik, az alázatosak, a szenvedők és sírók lépnek

---

⁴ Idézi Györfly Mikós: Utószó= Erdélyi Z. János: *A halál hét éneke/Georg Trakl*, Bp. Orpheusz, 1993, 131-136.

be. Az Emberfiának megesik a szíve a szenvedőkön, „szánja a sereget.” Az Izajás által megjövendölt Szervedő Szolga sorsát teljesíti be: magára veszi gyengeségeinket, betegségeinket, bűneinket, hogy szabadulást hozzon: Ő az Üdvözítő.

Manapság a teológusok nemcsak Isten *Fia*, hanem *Isten szenvedéséről is* beszélnek.⁵ Részben Órigenészt követve megvilágítják, hogy a szeretetből történő együtt-szenvedés a Szeretet-Isten egyik legcsodálatosabb tulajdonsága. Isten Fia emberré lett, szeretetből szabadon felvette az emberi természetet, miközben Istenségében nem fogyatkozott meg.

Istenünk nem személytelen Abszolútum, hanem három Személy szeretetközössége. Az Atya szabadon adja oda Fiát a világért, a Fiú szabad szeretetből mond igen-t az Atyának a Lélektől vezérelve, és hatalmát szerető engedelmességgel kiüresíti a szolgáló alak felvételével. (Fil 2, 6-11)

„Amikor a szeretet lemond a hatalomról, amely a saját törvényét diktálná, kiteszi magát a visszautasítás kockázatának. Van olyan emberi szenvedés, amelyet Isten nem ismer: önmagát elégtelenül szeretőnek tudni. Ha Isten szenved, ez azért van, mert túlságosan szeret.”

(F. Varillon SJ) Isten Fia a véső erőtlenségben a leghatalmasabb: „*Regnavit a ligno Deus*”, Isten a keresztről uralkodik. (Liturgikus himnusz.) Paul Claudel költő írta: „Longinusz lándzsája messzebb hatolt, mint Krisztus Szíve, Istent sebezte meg, elhatolt egészen a Szentháromság szívébe.”

---

⁵ Vö. F. Varillon SJ : *Isten alázata és szenvedése*. Szent István Társulat, Bp. 2002, 169-193.